

CZU: 343.33 + 343.412

IMPRESCRIPTIBILITATEA TRAGERII LA RĂSPUNDERE PENALĂ PENTRU SĂVÂRȘIREA INFRAȚIUNILOR CONTRA PĂCII ȘI SECURITĂȚII OMENIRII

Andrei MUNTEAN

Universitatea de Stat din Moldova

În acest articol este abordată problema privind imprescriptibilitatea tragerii la răspundere penală pentru săvârșirea infracțiunilor contra păcii și securității omenirii. Deoarece profundele urmări nefaste ale celui de-al doilea război mondial au lăsat o cicatrice profundă în conștiința colectivă mondială, chestiunea dată a îndreptat comunitatea statelor învingătoare să propună ca asemenea grave violări ale legalității internaționale să nu se prescrie niciodată. Ca efect, acele supoziții care servesc ca temei pentru admiterea prescripției penale, în general, au fost considerate ca nepertinente în cazul infracțiunilor contra păcii și omenirii.

Cuvinte-cheie: lege penală, termen de prescripție, imprescriptibilitatea legii penale, infracțiuni contra păcii și securității omenirii, tribunal internațional, regula prescriptibilității.

IMPRESCRIPTIBILITY OF CRIMINAL PROSECUTION FOR COMMITTING CRIMES AGAINST THE PEACE AND SECURITY OF MANKIND

This article addresses the issue of the imprescriptibility of criminal prosecution for committing crimes against the peace and security of mankind. Because the profound consequences of World War II have left a deep scar in global collective consciousness, the issue has directed the conquering nation community to propose that such serious violations of international legality should never be prescribed. As a result, those suppositions that serve as the basis for admitting the criminal prescription were generally considered to be unwise in the case of crimes against peace and humanity.

Keywords: criminal law, prescription, imprescriptibility of criminal law, crimes against peace and security of humanity, international tribunal, rule of prescriptivity.

Introducere

Potrivit Statutului Curții Internaționale Penale, crimele de război sunt divizate în patru mari categorii. Crimele de război comise în cadrul conflictelor armate internaționale sunt reglementate prin art.8 par.2 lit.a), care incriminează încălcările grave ale dispozițiilor Convențiilor de la Geneva din 1949, precum și prin art.8 par.2 lit.b), care prescrie „celelalte violări grave ale legilor și cutumelor aplicabile conflictelor armate internaționale în cadrul stabilit al dreptului internațional”. O particularitate semnificativă a prevederilor de la par.2 lit.b) reprezintă incriminarea violenței comise contra personalului ONU, precum și interdicția folosirii anumitor arme. Crimele de război comise în cadrul conflictelor armate fără caracter internațional sunt reglementate de art.8 par.2 lit.c), care incriminează violările grave ale art.3 comun celor patru Convenții de la Geneva din 12 august 1949, și prin art.8 par.2 lit.e), care prevede „celelalte violări grave ale legilor și cutumelor aplicabile conflictelor armate care nu prezintă un caracter internațional, în cadrul stabilit al dreptului internațional”.

Este de menționat că nu orice încălcare a unei prescripții sau interdicții, formulate în cuprinsul normelor de drept, a conflictelor armate constituie o crimă de război, ci numai încălcările cele mai grave ale acestor norme, prevăzute ca având caracter criminal prin convenții sau alte instrumente internaționale cu valoare juridică și cu caracter de universalitate.

În ultimii ani ONU a adoptat un șir de acte importante care au consfințit principiul imposibilității eschivării de la răspunderea penală pentru comiterea crimelor de război. Semnificația actelor juridice internaționale examinate constă nu doar în faptul că ele consfințesc răspunderea penală a indivizilor pentru încălcarea normelor și principiilor dreptului umanitar internațional, dar și în aceea că în aceste acte se conține obligația statelor de a elabora un sistem represiv eficient pentru săvârșirea crimelor de război și de a-l transpune în viață. O deosebită importanță în acest context au normele, conform cărora față de criminalii de război nu se aplică termenul de prescripție și ei nu pot beneficia de dreptul la azil. Astfel, art.1 al Convenției asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității din 26 noiembrie 1968 stipulează că „termenul de prescripție nu se aplică față de aceste crime (cum sunt ele definite în art.6 al Statutului Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg), indiferent de timpul săvârșirii”, iar față de crimele contra umanității indiferent și de faptul dacă

acestea au fost săvârșite pe timp de război sau de pace. Importanța semnificativă a Convenției constă în faptul că aceasta a identificat grupul de persoane asupra cărora nu se extinde termenul de prescripție pentru crimele săvârșite. Acestea sunt reprezentanții autorităților de stat și persoanele particulare, care acționează în calitate de executori sau coparticipanți, persoanele care nemijlocit instigă alte persoane la săvârșirea crimelor sau participă la complotul întru săvârșirea acestora, indiferent de gradul de finalizare a acestor crime, precum și reprezentanții autorităților de stat, care admit (tolerează) săvârșirea acestora (art.II). În acest sens, Convenția menționată prevede că statele care aderă la ea vor opera modificările corespunzătoare în legislația lor internă.

Rezultate și discuții

Referindu-ne în concret la prescripția *tragerii la răspundere penală pentru săvârșirea infracțiunilor contra păcii și securității omenirii* care ne interesează în articolul dat, menționăm inițial că a prescrie înseamnă a se stinge prin prescripție, a-și pierde valabilitatea. Noțiunea de prescripție desemnează stingerea unui drept la acțiune sau la executarea unei hotărâri prin neexercitarea lui în termenul prevăzut de lege sau dobândire a dreptului de proprietate asupra unui lucru prin posedarea lui, cu bună-credință, un anumit timp (în termenul prevăzut de lege) [1, p.87]. După cum menționează autorul V.Donoroz, din punctul de vedere al naturii sale juridice, prescripția răspunderii penale este o cauză extinctivă (de stingere) a răspunderii penale, implicit, de stingere a acțiunii de tragere la răspundere penală (acțiunea penală), cauză determinată și justificată de influența pe care trecerea timpului o exercită asupra necesității de a recurge la constrângere juridică penală [2, p.37].

Aici mai adăugăm că efectul trecerii unui anumit interval de timp de la data săvârșirii infracțiunii este atât stingerea obligației infractorului de a suporta consecințele penale ale faptei săvârșite, cât și dreptul corelativ al statului de a aplica acestuia sancțiunile prevăzute de legea penală pentru fapta comisă.

În dispozițiile art.60 CP RM legiuitorul și-a propus nu doar să arate efectele trecerii timpului asupra răspunderii penale (art.60 alin.(1)), dar să proclame și un principiu de excludere a prescripției răspunderii penale în raport cu anumite infracțiuni. Astfel, la alin.(8) art.60 CP RM se prevede: „Prescripția nu se aplică persoanelor care au săvârșit infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război, infracțiuni de tortură, tratament inuman sau degradant sau alte infracțiuni prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, indiferent de data la care au fost săvârșite”.

Astfel, ne alăturăm opiniei autorilor C.Bușe și N.Dascălu, conform căreia toate considerentele care servesc ca temei pentru admiterea prescripției penale, în general, au fost considerate ca nepertinente în cazul infracțiunilor contra păcii și omenirii, asemenea fapte urmând a fi urmărite și pedepsite indiferent de timpul care s-ar fi scurs de la săvârșirea lor [3, p.151].

La momentul actual, infracțiunile internaționale pot fi clasificate după mai multe criterii. O primă clasificare a lor se poate face în:

- 1) crime internaționale;
- 2) delicta internaționale.

La baza acestei clasificări se află importanța normei de drept internațional sau a obligației internaționale care a fost încălcată prin fapta respectivă.

Crime internaționale, după cum se arată în Proiectul de Articole cu privire la răspunderea statului pentru fapta internațională ilicită, elaborat de Comisia de Drept Internațional (CDI) a ONU, sunt acele fapte internaționale prin care se încalcă o obligație internațională esențială pentru garantarea intereselor fundamentale ale comunității internaționale (de exemplu: pacea, securitatea internațională, libertatea și progresul țărilor, apărarea mediului înconjurător etc.).

Totodată, faptele respective sunt calificate drept crime internaționale de drept internațional public (de exemplu, Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, din 1948, califică genocidul drept crimă internațională (art.1)). Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg a definit trei categorii de crime internaționale:

- 1) crimele contra păcii și omenirii;
- 2) crimele de război;
- 3) crimele contra umanității.

Această divizare a fost consacrată și în Proiectul Codului crimelor contra păcii și securității omenirii, elaborat de CDI, precum și în Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității din 26 noiembrie 1968.

Iar conform Statutului de la Roma, competența *ratione materiae* a Curții Internaționale Penale este limitată la patru categorii de crime [4, p.25]:

- 1) agresiunea (art.5);
- 2) genocidul (art.6);
- 3) crimele împotriva umanității (art.7);
- 4) crimele de război (art.8).

Delicte internaționale sunt acele fapte internaționale ilicite care au un caracter mai puțin grav și nu sunt calificate de dreptul internațional ca fiind crime internaționale. Prin aceste fapte se încalcă obligațiile internaționale, care nu sunt esențiale pentru garantarea intereselor fundamentale ale comunității internaționale [5, p.18].

Articolul 29 din Statutul CPI stipulează neprescripția crimelor ce țin de competența Curții Penale Internaționale: „Crimele ce țin de competența Curții nu se prescriu”. Ideea de imprescriptibilitate a crimelor de război, a genocidului, a crimelor contra umanității a fost abordată în documentul final al Procesului de la Nürnberg. Prin punerea în acțiune a acestui act va rămâne imprescriptibilitatea crimelor de acest tip, va rămâne ideea de responsabilitate personală, vor rămâne principiile și tendința de includere a lor în patrimoniul legislativ al omenirii și al fiecărei țări în parte.

După Nürnberg, o perioadă impunătoare de timp nu s-a discutat ideea de prescripție. Dar unele state au încercat, totuși, să solicite iertarea omenirii pentru crimele comise în cel de-al doilea război mondial [6, p.160]. De exemplu, în 1964, Guvernul Republicii Federale Germania, țară care a capitulat necondiționat în fața forțelor aliate și în legea penală internă a căreia crimele de război și cele împotriva umanității se prescriu după 20 de ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial, a cerut și comunității mondiale să considere prescrise crimele de război și cele contra umanității. Așa a apărut una dintre primele înscrisuri ale principiului imprescriptibilității în Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice din 1966. Cu cât mai des se făceau auzite vocile de solicitare a iertării pentru crimele de război și pentru cele contra omenirii, cu atât mai vehement comunitatea mondială reacționa, împiedicând aplicarea prescripției.

În condițiile de mai sus a fost adoptată Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității. Această Convenție a fost adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 2391 (XXIII) din 26 noiembrie 1968. A intrat în vigoare la 11 noiembrie 1970.

Convenția declară imprescriptibile infracțiunile contra păcii sau securității omenirii, infracțiunile de război. Așadar, principiul imprescriptibilității a obținut afirmare universală prin includerea lui chiar în Preambulul Convenției asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității: „Este necesar și oportun să se afirme în dreptul internațional, prin această Convenție, principiul imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității și să se asigure aplicarea lui universală”. Importanța afirmării acestui principiu este evidentă cu atât mai mult cu cât în articolul 1 al aceleiași Convenții se prevede: „Oricare ar fi data la care au fost comise, următoarele crime sunt imprescriptibile [7, p.5]:

a) crimele de război, așa cum sunt definite în Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg din 8 august 1945 și confirmate prin rezoluțiile Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite 3 (I) și 95 (I) din 13 februarie 1946 și din 11 decembrie 1946 și, în special, „infracțiunile grave” enumerate în Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 pentru protecția victimelor de război;

b) crimele contra umanității, indiferent dacă sunt comise pe timp de război sau pe timp de pace, așa cum sunt definite în Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg din 8 august 1945 și confirmate prin rezoluțiile Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite 3 (I) și 95 (I) din 13 februarie 1946 și din 11 decembrie 1946 – evicțiunea prin atac armat sau ocupație și actele inumane ce decurg din politica de apartheid, precum și crima de genocid, așa cum este definită în Convenția din 1948 pentru prevenirea și pedepsirea crimei de genocid, chiar dacă aceste acte nu constituie o violare a dreptului intern al țării în care au fost comise.

Prescripția, în accepțiunea Convenției asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității, se răsfrânge atât asupra răspunderii penale, cât și asupra executării pedepsei. Adică, pentru răspunderea penală și pentru executarea pedepsei nu sunt prevăzute limite de timp [8]: autorii crimelor de război și ai crimelor împotriva umanității, fie ei agenți ai statului sau persoane particulare, pot fi sancționați oricând, indiferent de timpul săvârșirii crimelor. După ratificarea acestei Convenții unele state au luat măsuri de completare a legislației lor interne cu privire la imprescriptibilitatea acestor tipuri de crime. Măsurile au fost orientate spre preîntâmpinarea săvârșirii unor crime contra umanității și a celor de război. Statele, în legislația internă a cărora era reglementată prescripția pentru crimele de război și cele contra umanității, după semnarea acestei Convenții, s-au obligat să excludă această prevedere.

Legea penală a Republicii Moldova folosește termenul de prescripție în sensul stingerii dreptului statului de a pedepsi și în sensul obligațiunii infractorului de a suporta consecințele faptei sale, după trecerea unui anumit interval de timp prevăzut de lege de la data săvârșirii infracțiunii, indiferent dacă aceasta a fost sau nu descoperită ori dacă infractorul a fost sau nu identificat [9].

Prescripția include trei condiții cumulative care se referă la aplicarea prescripției răspunderii penale:

- a) expirarea termenelor indicate în lege;
- b) pe parcursul termenelor indicate în lege nu se va săvârși o infracțiune de o anumită gravitate;
- c) persoana nu se va sustrage de la urmărirea penală.

În conformitate cu prevederile Convenției asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității, legiuitorul moldav a introdus, în art.60 alin.(8) CP RM prevederea: „Prescripția nu se aplică persoanelor care au săvârșit infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război, infracțiuni de tortură, tratament inuman sau degradant sau alte infracțiuni prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, indiferent de data la care au fost săvârșite”.

Concluzii

Cea mai generală concluzie care se impune pe baza acestui articol ține de faptul că, conform Statutului CIP, persoana poate fi trasă la răspundere numai dacă la momentul săvârșirii crimei a împlinit 18 ani. De asemenea, nu există condiții legate de termenul de prescripție. Răspunderea penală poate surveni numai atunci când persoana comite o crimă în mod individual sau colectiv, ordonă, solicită sau provoacă comiterea unei crime, care se consumă sau constituie doar o tentativă, incită în mod direct și public alte persoane la comiterea genocidului. Un alt principiu relevant în acest sens este principiul imprescriptibilității răspunderii internaționale penale pentru crimele ce intră sub incidența jurisdicției Curții.

Totuși, esența temeinică a acestui instrumentar juridic consacrat, care respinge prescriptibilitatea infracțiunilor contra umanității prevăzute de tratatele internaționale, demonstrează concursul unanim al comunității internaționale în a asigura un cadru complet de urmărire și judecare a celor vinovați de comiterea lor, fără posibilitatea ca aceștia să se poată sustrage de la responsabilitatea lor penală, dând semnificație juridică majoră necesității de a protegi impunerea valorilor universale pe care trebuie să se sprijine o astfel de comunitate.

În Capitolul IV al Codului penal al Republicii Moldova sunt prevăzute excepțiile de la regulile prescripției privind răspunderea penală și executarea pedepsei în cazul infracțiunilor contra umanității (art 60 CP RM).

Astfel, prin noua dispoziție de la alin.(8) art.60 CP RM legislația penală a Republicii Moldova este perfect concordantă cu dispozițiile Convenției asupra impriscribilității crimelor de război contra umanității.

Referințe:

1. SÂRBU, F. Unele aspecte ale prescripției răspunderii penale. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr.3, p.87.
2. DONOROZ, V. și col. *Noul Cod penal și Codul penal anterior: prezentare comparativă*. București: Editura Politică, 1968, p.37.
3. BUȘE, C., DASCĂLU N. *Diplomație în vreme de război: de la Carta Atlanticului la Carta ONU*. București: Editura Universității București, 1995, p.151.
4. BARBĂNEAGRĂ, A. *Curtea Penală Internațională. Istorie și realitate*. București: All Beck, 1999, p.25.
5. РОМАШКИН, П.С. К вопросу о понятии и источниках международного уголовного права. В: *Государство и право*, 1996, №3, с.18-19.
6. RĂDULESCU, O., ROSENBERG, P., TUDOR, A. Probleme controversate în legătură cu prescripția specială a răspunderii penale. În: *Dreptul (România)*, 2008, nr.3, p.160.
7. BARBĂNEAGRĂ, A. Jurisdicția penală internațională. Curtea Penală Internațională pentru fosta Iugoslavie. Tribunalul pentru Crimele de Război din Bosnia-Herțegovina (BH). În: *Avocatul poporului*, (Chișinău), 2005, nr.5, p.4-7.
8. Convenția europeană asupra imprescriptibilității crimelor contra umanității și a crimelor de război, adoptată de Consiliul Europei la 25 ianuarie 1974. În vigoare pentru RM din 26 aprilie 1993. În: *Tratate Internaționale*, vol.1, p.95-99.
9. Codul penal al Republicii Moldova, nr.985-XV din 18.04.2002. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2009, nr.72-74/195.

Date despre autor:

Andrei MUNTEAN, doctorand, Școala doctorală „Științe Juridice”, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: andrei240692@gmail.com

Prezentat la 20.12.2018